

RECENZII. NOTE BIBLIOGRAFICE

***Pagini din trecutul muzeografiei gălățene. Acte, documente, corespondență și note*, editor Costin Croitoru, Muzeul Brăilei, Editura Istros, Brăila, 2009, XXXVIII+277 pag.**

Lucrarea de care ne ocupăm în aceste rânduri a fost lansată în luna mai 2010, la Brăila, fiind editată de dl. Costin Croitoru, „gălățean vremelnic” (conform propriilor afirmații), domnia sa activând în prezent ca cercetător științific în cadrul Muzeului Brăilei. Evident, orice contribuție nouă la cunoașterea trecutului muzeografiei gălățene este de cel mai mare interes pentru cei ce slujesc Muzeul de Istorie Galați, astfel că am purces la lectura volumului subscris de dl. Croitoru cu cea mai mare atenție.

Din nefericire, din multe puncte de vedere, volumul *Pagini din trecutul muzeografiei gălățene. Acte, documente, corespondență și note* nu reprezintă nici pe departe un pas înainte în cunoașterea acestei probleme, domnia sa rezumându-se în general la reluarea unor chestiuni deja de notorietate în rândurile specialiștilor, realizând o „carte din cărți”, fără recursul necesar la arhivă. Ori, acest lucru este de natură să conducă la concluzii eronate, deoarece „notorietatea” unei informații nu este echivalentă întotdeauna cu valoarea ei de adevăr.

Această afirmație poate fi verificată dacă ne aplecăm asupra paginilor de *Considerații privind primele preocupări muzeale și arheologice la Galați*, (pp.VII-XXXVIII). Pentru redactarea acestor pagini, domnul Croitoru a folosit aceeași bibliografie din articolul *Despre unele preocupări muzeale și arheologice la Galați*, în *Perspective asupra istoriei locale în viziunea tinerilor cercetători*, Muzeul Brăilei, Editura Istros, III, Galați, 2007, p. 235-245, bibliografie pe care, în parte, a preluat-o din studiile publicate de Leon Eșanu, Paul Păltănea sau Viorica Steluța Pisică, fără a cerceta documentele din dosarele fondurilor Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Galați, menționate explicit la notele de subsol, ca și cum ar fi fost vorba de o investigație directă și personală a domniei sale. De fapt, singurul material arhivistic la care domnul Croitoru a avut acces direct sunt documentele Muzeului de Istorie Galați, legate în dosarul „România, Direcțiunea Școlii primare n. 6 de băieți – Galați, Dosarul Muzeului, (nr.) 5, 1 aprilie, 1913”, copiate de dl. Croitoru în intervalul 2004 – 2008 și incluse în volumul recenzat. Acest dosar, botezat incorect de autor „dosarul Școlii de Băieți nr. 6, 1913-1936”, reprezintă singura bază documentară a unei „istorii fundamentate” a Muzeului de Istorie Galați, restul cercetărilor fiind tributare, uneori până la literă, studiilor subscrise de autorii menționați mai sus.

Grigore Trancu-Iași, făcând referire la problema păstrării și cercetării arhivelor, scria în articolul *Verificați arhivele* („Universul”, 22 noiembrie, 1938), că

„viața socială și cea individuală se desfășoară în **viu grai și grafie** (s.n.). Partea verbală dispare; rămân numai urmele scrise din care cercetătorii viitorului caută să reconstituie civilizațiile dispărute”.

La rândul său, Al. Doru Șerban exprima câteva puncte de vedere, într-un articol intitulat *Talentul de a scrie o carte documentară*, din *Viața în Gorj*. Referindu-se la rigoarea științifică pe care trebuie să o aibă cel care se hotărăște să realizeze o lucrare documentară, Al. Doru Șerban consideră că „autorul e bine să aducă **nota autentică** a cărții prin **cercetări personale**... (s.n.). El trebuie să fie corect și să consemneze sursele bibliografice preluate sau cercetate, dintr-un respect față de autorii acestora, dar și față de cititori”. Ignorând asemenea criterii, dl. Croitoru ajunge, de multe ori, la concluzii eronate. Astfel, el consideră că la Muzeul de Istorie Galați există fondurile documentare *Urechia, Pașa* sau *Rezidența regală*, făcând confuzie între *fonduri arhivistice* și *dosare de arhivă* (vezi p. XXI-XXXVIII). Apoi, majoritatea trimiterilor documentare invocate în paginile XVII-XXXVIII sunt eronate, fără concordanță cu înscrisurile din Registrul inventar general al Muzeului de Istorie Galați, iar unele documente sunt prezentate ca inedite, deși ele au fost deja publicate. Consultarea studiului Vioricăi Steluța Piscică, *Contribuții la istoria muzeografiei românești. Muzeul Pașa din Galați (Revista Muzeelor, XL, 2005, nr.2, p.72-75)*, l-ar fi făcut pe dl. Costin Croitoru să afle, de exemplu, că așa-numitul dosar Pașa a fost valorificat și publicat chiar în perioada când era angajatul muzeului gălățean. Lectura acestui studiu i-ar fi arătat, în plus, că documentele din Dosarul Muzeului (1913-1927) au fost inventariate „filă cu filă”, fără să existe documente neinventariate, după cum afirmă domnia sa.

Aceste omisiuni și erori nu sunt singulare, șubrezind „documentarea și rigoarea științifică” pe care dl. Croitoru o invocă ca profesiune de credință. Zăbovind asupra demersurilor întreprinse de oficialitățile gălățene, în anul 1921, pentru transformarea casei domnitorului Alexandru Ioan Cuza în Muzeu, domnia sa face trimitere și la documente păstrate la Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Galați, Fond *Primăria orașului Galați*, dos. 20/1921(p.XXV, nota 25). Din nefericire pentru dl. Croitoru, dosarul respectiv conține documente reprezentând corespondența privitoare la aprovizionarea cu lemne pentru nevoile populației din Galați, semn limpede că autorul nu a deschis niciodată acest dosar. Nici dosarul 17/1939 (nota 26), din fondul citat mai sus, nu a fost consultat vreodată de dl. Croitoru, iar când vorbește despre alcătuirea unui Comitet care să adune fonduri pentru cumpărarea Casei Domnitorului Alexandru Ioan I Cuza, face trimitere, prin nota de subsol nr.31, la fond Primăria municipiului Galați, dos.22/1923, p.3-4. De fapt, dl. Croitoru preia în **bloc citatul** și **nota nr. 5** (s.n.) din Leon Eșanu, *Înființarea muzeului „Cuza Vodă” în orașul Galați*, din „Cercetări Istorice”, (seria nouă), IV, Iași, 1973, p. 40, după care îl citează și pe Leon Eșanu. Numai că Leon Eșanu a greșit numărul dosarului, iar în arhivă, la dos.22/1923, dăm peste documente referitoare la cererea băncii Marmorosch Blank et. Co, privind realizarea unor magazii din str. Cereș, nr.3 și 7, din Galați. De altfel, toate trimiterile bibliografice folosite de dl. Costin Croitoru în acest volum, pretinse a fi fost cercetate în arhive, nu sunt decât simple „copy-paste” din unele articole, parte

deja invocate. Prin urmare, așa-numita documentare la S.J.A.N. Galați, invocată prin notele bibliografice de la p. XVII – XXXVIII, este falsă. Dacă citea cu atenție studiul lui Paul Păltănea, *Casa părintească din Galați a domnitorului Alexandru I. Cuza - Muzeu de Istorie*, în „Monumentul”, Iași, 2006, p. 103 – 117, dl. Costin Croitoru ar fi putut afla măcar cotele arhivistice corecte. Acest studiu nu au fost însă cercetat de dl. Croitoru.

De asemenea, făcând referire la perioada anilor 1913-1920, când liceul gălățean „Mihai Kogălniceanu” a funcționat în casa Cuza Vodă, (vezi p. XXV), domnul Croitoru face trimitere la studiul intitulat *Câteva date despre începuturile orașului Galați*, publicat de Paul Păltănea în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie “A.D.Xenopol”, VI, Iași, 1969, p.134. Căutând pagina cu pricina din volumul menționat de Costin Croitoru, găsim o parte din studiul istoricului și cercetătorului Nicolae Gostar, *Ius italicum în Dacia*. De fapt, editorul volumului *Pagini din trecutul muzeografiei gălățene* trebuia să facă trimitere la studiul istoricului și cercetătorului Paul Păltănea, *Alexandru Ioan Cuza și Galații*, publicat în „Danubius”, II-III, Galați, 1969, p. 134.

Dacă *Considerațiile* subscrise de domnul Croitoru ar fi fost susținute de o rigoare științifică adecvată, acestea ar fi dat cu adevărat substanță listei de documente scanate și publicate în cele 258 de pagini ale cărții. Din păcate, domnul Croitoru nu oferă nici pe departe o viziune integratoare asupra trecutului muzeografiei gălățene, rolul său reducându-se la unul de simplu copist al unor documente pe care domnia sa s-a gândit că „n-ar fi rău” să le publice. Din acest motiv, muzeologia gălățeană își așteaptă încă istoricul.

(Cristian Dragoș CĂLDĂRARU)

Rebecca Haynes, *Politica României față de Germania între 1936-1940*, Ed. Polirom, București, 2003, 216 p.

Una dintre cele mai controversate apariții editoriale, care trasează principalele caracteristici ale politicii externe, în perioada 1936-1940, poartă semnătura Rebeccai Heynes, lector în Studii Românești la Institutul de Studii Est-Europene și Slave din cadrul University College, Londra. Autoarea nu este străină de acest subiect, ea publicând numeroase cărți, printre care *Occasional Papers in Romanian Studies (1998)*, dar și articole precum *German Historians and the Roumanian Național Legionary State, 1940-1944 (1993)*, apărut în „Slavonic and East European Review”.

La momentul apariției, forța acestei lucrări s-a bazat atât pe noutatea informațiilor, dar și pe curajul „nebun” al autoarei, care a prezentat aceste complicate relații într-o nouă lumină. Girul acestei lucrări de doctorat a fost dat și de bogata documentare arhivistică, realizată la Arhivele Ministerului de Externe din Bonn, la Berlin, Koblenz, la Public Record Office din Londra și Arhivele Statului din București. Totodată, acest demers istoriografic a fost urmărit îndeaproape și de către binecunoscutul istoric Dennis Deletant, conducătorul de doctorat al autoarei.

Încă din introducere, autoarea își dezvăluie intențiile, afirmând că studiul de față reprezintă o încercare de acoperi lacuna din cunoștințele noastre asupra politicii României față de Germania, de la demiterea lui Titulescu (29 august 1936) și până la abdicarea lui Carol. După cum ea însăși mărturisește, în această perioadă, principalul scop al politicii externe românești a fost apărarea integrității teritoriale a României împotriva unor posibile revendicări ridicate fie de Bulgaria (Dobrogea), Ungaria (Transilvania), fie de URSS (Basarabia). Pe bună dreptate, unele cercuri politice franceze afirmă că politica externă a României în această perioadă a constat în teama îmbinată cu admirația pentru Germania și teama îmbinată cu ura pentru Rusia. De departe, cea mai mare amenințare venea din partea URSS-ului. Pentru a contracara acest pericol, România a aderat la sistemul de securitate colectivă și Liga Națiunilor. Nicolae Titulescu, ministru de externe între anii 1932-1936, a încercat să se apropie de URSS pentru a asigura recunoașterea drepturilor suverane ale României asupra Basarabiei, încercare care s-a soldat cu un eșec. Acest eșec avea să ducă la demiterea sa și la numirea lui Victor Antonescu. Demiterea acestuia a avut o valoare simbolică anticipând, încă de pe acum, noua orientare în politica externă. După cum subliniază și autoarea, încă din 1935 avuseseră loc discuții contradictorii între regele Carol al II-lea și Titulescu. Ba mai mult, în vara anului următor, mulți dintre politicienii români au ajuns să vadă relațiile cu Germania ca o necesară protecție în fața pericolului reprezentat de URSS.

Haynes consideră că au existat trei factori care au apropiat România de Germania și anume: frica de panslavism, antibolșevismul și antisemitismul. Pe această teamă față de bolșevism a mizat și Goering, văzut de autoare, pe bună dreptate, drept artizanul relațiilor româno-germane. Acesta oferea garanția integrității teritoriale și ajutorul Germaniei în dezvoltarea economiei, în schimbul neutralității României. În caz contrar, Germania avea să-și îndrepte atenția asupra Ungariei și Bulgariei. După cum se știe, după demiterea lui Hjalmar Schacht, în noiembrie 1937, Goering a devenit adevăratul conducător al economiei germane. Ambițiosul său plan pe patru ani prevedea, printre altele, și găsirea de surse sigure de materii prime iar petrolul românesc era considerat vital pentru Germania. Un alt motiv de îngrijorare a fost dat de intervenția partidului nazist în afacerile interne ale României. Încă din 1935, acesta stabilise relații de prietenie cu O. Goga și A.C. Cuza, cu scopul de a-l scoate pe Victor Antonescu din funcția de ministru de externe. Se pare că planul le-a reușit de minune, deoarece la alegerile din 1937 nici un partid nu a obținut cele 40% din voturi necesare. Totodată, plasarea Gărzii de Fier pe locul al II-lea și al PNC pe următorul a marcat începutul ascensiunii grupărilor extremiste, grupări care au știut să speculeze foarte bine nemulțumirile populației.

În cel de-al doilea capitol, intitulat în mod ironic „Prietenii cu întreaga lume”, autoarea încearcă să demonteze ipoteza conform căreia România ar fi fost doar o victimă a nepăsării Occidentului și s-ar fi apropiat de Germania împotriva voinței ei. Pentru a-și argumenta opțiunile, autoarea compară arhivele germane și engleze cu scrierile istoricilor autohtoni. În opinia sa, această perioadă a stat sub semnul controverselor, generate de politica duplicitară a Bucureștilor. Și politica dusă de Goga a stat tot sub semnul controverselor. Deși, în viziunea Berlinului,

numirea lui Goga a însemnat o evoluție în normalizarea relațiilor cu Germania (p.49), la 31 octombrie 1937 Goga îl asigură pe Fabricius de dorința de a semna un tratat de prietenie cu Germania iar peste puțin timp, într-un articol, se pronunța pentru menținerea legăturilor tradiționale cu Franța și Marea Britanie. Autoarea consideră că această politică era în concordanță cu cea dusă de Carol al II-lea. În opinia noastră, această politică era dictată chiar de rege, care avea să-și demonstreze „abilitățile” într-ale politicii externe nu peste puțin timp, Goga fiind mai degrabă omul nepotrivit la momentul nepotrivit.

Deși autoarea pune demiterea cabinetului Goga pe seama disensiunilor existente între Armand Călinescu, cuziști și Garda de Fier, în realitate gândurile lui Carol se îndreptau, în aceea perioadă, tot mai mult către o dictatură personală. După demiterea guvernului Goga, regele a concentrat întreaga putere în mâinile sale. Prin noua Constituție, miniștrii erau responsabili doar față de rege, care guverna prin decrete-legi. O lună mai târziu se realiza Anschluss-ul, act privit cu pasivitate de către aliații occidentali. Nici acest eveniment nu i-a dat de gândit regelui Carol al II-lea, care avea să-l numească ministru de externe pe Nicolae Petrescu-Comnen, la 30 martie 1938. Deși presiunea germană asupra României a devenit tot mai evidentă în această perioadă, autoarea consideră că regele Carol și Petrescu-Comnen erau hotărâți să mențină linia neutralității în politica externă, un fapt care a constituit un pas înainte din punct de vedere al Germaniei, care miza pe teama României față de Ungaria și URSS.

În perioada imediat următoare, două evenimente aveau să pună sub semnul întrebării complicatele relații româno-germane. Primul este asasinarea lui Corneliu Zelea Codreanu. Deși istoriografia românească a susținut că în spatele Gărzii de Fier s-ar fi aflat Hitler, autoarea consideră că nu există suficiente dovezi în sprijinul acestor afirmații. Cu toate acestea, în urma acestui eveniment, relațiile româno-germane au trecut printr-o criză.

Cel de-al doilea eveniment a fost reprezentat de acordul de la München, în urma căruia Mica Înțelegere avea să devină doar o amintire. Cu toate că autoarea consideră că reprezentanții români au încercat să evite îndeplinirea obligațiilor față de Cehoslovacia, în realitate, în spatele acestui pact, s-a dus o luptă mult prea mare pentru un stat atât de mic ca România. Soarta Cehoslovaciei era decisă, cu sau fără ajutorul României. Înțelegerea de la München a întărit poziția Reichului în Europa Centrală și de Sud Est și totodată a reflectat lipsa de voință a Franței și Angliei față de ambițiile expansioniste ale Führerului. În acest context, atât Carol al II-lea, cât și Nicolae Petrescu-Comnen, au încercat să câștige bunăvoința acestuia cu toate că, în secret, mai sperau la o revenire în forță a Angliei. Această speranță însă nu s-a adevărit. În urma vizitelor pe care regele le-a făcut la Paris și Londra nu s-a ajuns la nici o înțelegere. La rândul său, nici Berlinul nu a părut dispus să-și asume vreun angajament. Ba mai mult, aderarea Ungariei la Pactul-Comintern, în ianuarie 1939, ascuțea sentimentul de izolare al țării noastre.

În aceste condiții, la 21 decembrie 1938, ministrul de externe, Nicolae Petrescu-Comnen, este demis și înlocuit cu Grigore Gafencu. Deși inițial fusese adeptul ideii de securitate colectivă, în timpul mandatului Gafencu a optat pentru o politică de echilibru. De altfel, el însuși afirma că „echilibrul și pacea pe continent depind în mare măsură de spiritul de înțelegere și de sentimentul de solidaritate

între state”. Pentru a păstra această solidaritate, Gafencu a făcut o serie de concesiuni Germaniei, în speranța că teritoriul țării noastre nu va intra în calea ambițiilor Ungariei, URSS-ului sau Germaniei. Concesiunile făcute minorității germane din România, includerea Germaniei în CED și semnarea tratatului economic între România și Germania, constituie dovezi în acest sens. După cum afirmă și autoarea, în ambele tabere au existat interese pentru semnarea acestui tratat. Dacă, pentru România, Germania reprezenta un bun furnizor de echipament militar modern, dar și un cumpărător accesibil pentru grânele românești, pentru Germania petrolul românesc era legat de pregătirile de război, pregătiri care se accentuau odată cu trecerea timpului.

După ocuparea Cehoslovaciei de către Hitler, la 15 martie 1939, Chamberlain a propus formarea unui bloc antigerman format din Marea Britanie, URSS, Franța și Polonia și România. Nici România și nici Polonia nu au vrut să se asocieze cu URSS, de teama unei agresiuni sovietice și pentru a nu supăra Germania. Totul a fost în zadar însă. Germania avea să-și arate adevărata față în ajunul celui de-al doilea război mondial, când încheie pactul Ribbentrop-Molotov, la 23 august 1939. Cu toate că presa occidentală a catalogat acest eveniment cu mult umor, numindu-l „căsătorie din interes”, pentru România a însemnat un pericol de moarte, înțeles bine de autoritățile de la București.

Următoarele pagini ale lucrării sunt consacrate Dictatului de la Viena și instaurării dictaturii antonesciene, consecința firească a acestuia. După capitularea Belgiei, la 28 iunie 1940, guvernul român s-a arătat din ce în ce mai dispus să colaboreze cu Reich-ul, mai ales după pierderea Basarabiei și Bucovinei, în beneficiul URSS-ului. Gafencu, care se pronunța în continuare în favoarea unei politici de neutralitate, și-a dat demisia. Agonia României era departe de se fi terminat, deoarece atât Bulgaria cât și Ungaria ridicau în continuare pretenții teritoriale la adresa țării noastre. Pentru a contracara aceste pretenții, Carol nu a precupețit nici un efort pentru a-i face pe plac lui Hitler. Drept urmare, la 4 iulie 1940, regele numea un nou cabinet condus de pro-germanul Ion Gigurtu. După cum afirmă și autoarea, „guvernul român spera că, printr-o colaborare mai îndeaproape cu Germania, va proteja România de URSS, dar și de tendințele revizioniste ale Ungariei și Bulgariei” (p.151). Toate încercările României de a câștiga încrederea Führerului au fost zadarnice.

După semnarea tratatului de la Viena, din 30 august 1940, dictatura regelui Carol s-a îndreptat către dezastru. Germania a găsit în persoana lui Antonescu un militar de încredere, capabil să instaureze ordinea. Prin urmare, la 5 septembrie, regele a abdicat, iar la 14 septembrie generalul și-a asumat conducerea statului național-legionar român.

Rebecca Haynes consideră că, „după abdicarea lui Carol, alianța generalului Antonescu cu Germania și-a avut originea în politica dusă de Carol în vara anului 1940” (p.164). Prin această alianță, Antonescu a crezut că-l poate convinge pe Führer să anuleze prevederile Dictatului de la Viena, năzuință care s-a dovedit profund naivă. Probabil, aceste convingeri au izvorât din numeroasele vizite pe care acesta le-a făcut la Berlin. Într-una din aceste vizite, Hitler îl asigura pe mareșal de bunele sale intenții afirmând că, „dacă România a mers de sus în

jos, acum a început să urce în sus” (Antonescu-Hitler, Corespondență și întâlniri inedite 1940-1944, Ed. Cozia, București, 1991, p. 56).

Cartea Rebeccai Haynes a avut reacții pozitive în mediile științifice românești, autoarea reușind să evidențieze foarte bine contextul unei epoci controversate. Pentru cei obișnuiți cu discursul istoriografiei românești, care pune exclusiv pe seama contextului extern pierderile teritoriale din vara anului 1940, afirmațiile istoricului britanic, prin insistența pe „duplicitatea” și „echivocul” politicii externe românești ca și factori fundamentali al prăbușirii României Mari, poate apărea deranjant. Lucrarea însă are tocmai acest obiectiv, de a evidenția reacțiile românești în fața provocărilor externe, dar ea trebuie citită în coroborare cu alte lucrări deoarece, altfel, ne putem închipui că prăbușirea statelor din Europa de Est s-a datorat exclusiv de competență a guvernelor acestor țări, nu și greșelilor uriașe făcute de marile puteri, dintre care Marea Britanie a avut un rol decisiv.

(Ana-Maria CHEȘCU)

Mircea Goga, *Veturia Goga, „Privighetoarea lui Hitler”*, Editura RAO Internațional Publishing Company, Colecția RAO Class, București, 2007, 699 p.+ 14 foto

Mircea Goga este profesor la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj și la Sorbona, fiind autorul a numeroase volume de versuri și studii lingvistice. Unul din domeniile sale de studiu este viața și activitatea lui O. Goga, autorul fiind de altfel strănepotul marelui poet.

Cartea pe care o prezentăm este cu siguranță o inițiativă îndrăzneată, aducând în prim planul istoriografiei române informații până acum necunoscute. Lucrarea nu este o biografie romanțată, așa cum pare la prima vedere, ci este rodul a zeci de ani de cercetări. Principalul scop al autorului este reabilitarea celui supranumit „poetul pătimirii noastre” pe scena istoriei, cartea fiind după cum afirmă el însuși, „o modestă ofrandă personală adusă celui care mi-a călăuzit și mi-a însoțit pașii”.

De ce o carte dedicată Veturiei și nu Poetului totuși? Încă din lunga introducere (pp. 11-45) autorul se justifică: „m-au încercat tot felul de scrupule când Veturia Goga m-a obligat să îi promit că îi voi așterne pe hârtie viața”. Rolul său este unul ingrat, dacă ne gândim că, timp de 30 ani, istoriografia românească a privit-o pe Veturia Goga doar ca pe femeia din umbra poetului. De la început trebuie spus că autorul o acuză pe Veturia Goga pentru rolul de „cal troian” în cadrul relațiilor României cu Germania nazistă și Uniunea Sovietică, ea jucând la doi stăpâni în același timp. Personal, mi-e greu să cred că aceasta a fost un factor de decizie în aceste relații, ci mai degrabă a fost un intermediar. Cu toate acestea, Mircea Goga nu lasă întâmplării nici un detaliu, acuzând-o fără milă pe cea care, în perioada interbelică și la începuturile regimului comunist, a jucat un rol important în destinele unor oameni politici importanți precum O. Goga, Ion Antonescu, Maria Antonescu.

După introducere, lucrarea continuă cu o notă asupra ediției (pp. 47-48), în care autorul dezvăluie principalele surse la care a apelat. Dintre acestea, demne de menționat sunt: Arhiva Muzeului memorial „Octavian Goga”, Arhiva Mircea Goga, dar și mărturiile Geanei, fiica adoptivă a Veturiei, și a altor apropiați ai acesteia. Lucrarea se termină cu o postfață (pp. 559-568) intitulată în mod sugestiv *Octavian Goga-magistrul vieții mele*, o veritabilă pledoarie în favoarea poetului.

Lucrarea nu este structurată pe capitole, pe parcursul a 700 de pagini prezentându-se ca un continuum, în mod cronologic, viața Veturiei, care ar putea fi rezumată în trei etape: începutul, mărirea și decăderea. Fragmentele din mărturiile sunt incluse în textul cărții, autorul comentând pe marginea lor. Alături de acestea, cartea mai cuprinde 14 fotografii (pp. 512-513) cu Goga și femeile din viața sa - Hortensia, prima soție, Veturia, eterna obsesie gogiană, și mama poetului, Aurelia Goga.

În prima parte a lucrării autorul prezintă începuturile Veturiei, plasate în străvechiul Ardeal austro-ungar, la Sebeș, cetate medievală atestată încă din 1245. Autorul realizează o radiografie a vieții culturale ardeleni de la început de veac, viață culturală adumbrată de intrigi și jocuri politice. André Gide spunea că „nimic din ce ni se întâmplă nu este destinat altui om”. Citatul mi s-a părut reprezentativ, deoarece viața eroinei de la Ciucea s-a derulat încă de la început sub imperiul predestinării, idee susținută și de autor: „Veturia a fost ceea ce se numește o răsfățată a destinului...N-a cerut și n-a așteptat nimic de la viață. A luat-o în mâini și i-a smuls după propria mărturisire tot ceea ce nu a venit de la sine”. Crescută în sânul unei familii cu veleități muzicale, Veturia a ales instinctiv scena artistică, apoi pe cea politică, unde ambițiile ei puteau prinde viață. La începutul secolului al XIX-lea, Sibiu se impusese în viața artistică a Transilvaniei, artiști precum Augustin Bena, Gheorghe Dima, Nicolae Popovici înobilând cu talentul lor vechea urbe medievală. Eroina noastră debutează pe scena artistică a Sibiului în 1903, la Concertul Reuniunii Române de Muzică, cu piesa *Răsunetul de la Crișana* de Ion Vidu. Este o perioadă de ucenicie pentru Veturia, ea devenind apropiata reginei Elisabeta: „Carmen Sylva mă îndrăgise mult. Cu mine putea vorbi nemțește spre deosebire de celelalte Doamne de Onoare cu care, necunoscându-i limba, se putea înțelege doar în franțuzește... Mergeam la palat ca la moară”.

Datorită recunoașterii de care se bucura ca artistă, va cunoaște o serie de personalități politice din Germania. Printre acestea, Siegfried Wagner, fiul reputatului muzician Richard Wagner, bun prieten cu regele Ferdinand, și lordul Houston Stewart Chamberlain, soțul Evei Wagner și confidentul lui Wilhelm al II-lea. Acesta din urmă era promotor al rasei unice și al exterminării raselor așa-zis inferioare. Autorul consideră că în această atmosferă artistică și-a început Veturia ucenicia în ale spionajului, el aducând drept dovadă notele lui Siegfried Wagner, în care aceasta apare ca „fermecătoarea româncă”, „ființa încântătoare”. Perioada petrecută aici este umbrată de norii grei ai primului război mondial iar Veturia este nevoită să se întoarcă în țară.

În decembrie 1919, O. Goga este numit ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, multe voci afirmând că de fapt amanta sa, Veturia, era ministru.

În continuare, autorul prezintă, cu lux de amănunte, activitățile ascunse ale Veturiei, realizând un tablou al vieții politice interbelice, perioadă în care cele mai

multe hotărâri s-au luat în spatele ușilor închise. Lipsa de experiență și dezinteresul cetățenilor față de introducerea votului universal au bulversat viața politică a României. De acest lucru au profitat grupările extremiste, care au speculat din plin nemulțumirile cetățenilor.

Autorul consideră că, din a doua jumătate a anilor '30, mariajul cu Octavian Goga a fost de fapt un paravan pentru activitățile oculte ale proaspetei soții. În 1937 Goga este numit prim-ministru de către Carol al II-lea. Partidul lui Goga avea drept obiectiv transformarea României într-un stat corporatist, iar pe plan extern urmărea menținerea unor bune relații cu Germania și Italia. Multe voci afirmau că această politică reprezintă o amenințare la adresa integrității teritoriale și a independenței României. Autorul consideră că în această perioadă aveau loc manevre politice intense, Veturia nefiind străină de aceste jocuri de culise. Politica autoritară a regelui Carol genera nemulțumiri în rândul oamenilor politici, care încercau să-l înlăture de la putere. Printre aceștia, Goga și Ion Antonescu, care, din păcate, au fost „ciripiți” de Veturia. În spatele ei s-au aliniat toți adversarii lui Goga. În 1938 O. Goga era doar o palidă amintire a omului care fusese odată. Scârbit de viață, poetul a decis să plece la Berna, dar dușmanii săi nu l-au lăsat să-și găsească liniștea, orchestrând din umbră un mișelesc asasinat. Deși autorul o consideră pe Veturia principala vinovată de moartea poetului, personal cred că Goga este victima propriului stil de a face politică.

După moartea poetului Veturia se putea dedica în sfârșit marii sale pasiuni, spionajul. Nicholas Nagy-Talavera, profesor la California State University și supraviețuitor al lagărelor de la Auschwitz, afirma: „Contactele neoficiale germano-românești aveau loc la doamna Veturia Goga...văduva lui O. Goga”.

După pierderile teritoriale din vara anului 1940, dictatura regelui Carol s-a îndreptat către dezastru. La 5 septembrie Carol al II-lea a abdicat, iar la 15 septembrie generalul Antonescu și-a asumat conducerea statului român, inaugurând o guvernare în care Veturia Goga a jucat un rol deloc neglijabil. Despre perioada Antonescu, istoricul Florin Constantiniu scria: „acesta nu a găsit decât doi oameni de încredere, a căror companie i-a devenit indispensabilă: văduva lui O. Goga, Veturia, o adevărată egerie a lui Antonescu și Mihai Antonescu, un fidel executant de care Antonescu nu s-a despărțit nici când Hitler i-a cerut s-o facă”. Mircea Goga consideră că Antonescu a fost atras într-un complot, orchestrat cu abilitate de Veturia, fapt asupra căruia avem serioase rezerve, deoarece Ion Antonescu a avut convingeri politice clare și principii pe care le-a urmat constant, fiind greu de manipulat, chiar și de o performeră precum Veturia Goga.

Finalul celui de-al Doilea Război Mondial a schimbat însă totul, aducând o nouă conducere, care venea de la Moscova. Nu a fost nici o problemă pentru Veturia, de la Belin și până la Moscova nefiind decât un singur pas. Inițial declarată criminală de război și vinovată de crime împotriva umanității, a scăpat basma curată servindu-și cu evlavie noii stăpâni. Ea nu a ezitat să-și vândă vechii prieteni, pe mareșalul Antonescu și pe Maria Antonescu, căci Veturia schimbuse stăpânii, nu și năravurile. La procesul lui Antonescu, numele acesteia nici măcar nu a fost pronunțat, deși principala vinovată de arestarea lui Antonescu a fost, în opinia autorului, tot Veturia. A fost un proces care a dezlănțuit reacții furibunde în rândul militarilor care scandau pe străzi, după cum mărturisea și Paul Goma: „,...

curva de Veturia Goga, ibovnica lui Groza, spioana englezilor și a rușilor, ea l-a împins prin Maria Antonescu, ca să mai poată fura ceva plane și tablouri de maestri”. Această Iudă, din perspectiva opiniei publice, s-a retras în ultima parte a vieții la Ciucea, așteptând reabilitarea. Nu a avut de așteptat decât doi ani. Într-o perioadă în care majoritatea chiaburilor luau drumul canalului Dunăre-Marea Neagră, Veturia era în continuare proprietara castelului de la Ciucea, ba mai mult, ca directoare a Muzeului Memorial „Octavian Goga”, primea un salariu de 1700 de lei.

Închisă într-un turn de fildeș la Ciucea, Veturia își amintea cu nostalgie de vremurile de altădată. În lipsă de alte distracții, conform amintirilor lui Mircea Goga, Veturia își tortura sistematic colaboratorii, tratându-i aiudoma foștilor servitori. După 1965 domeniul Ciucea a fost trecut pe lista onorifică a PCR-ului, Veturia devenind o doamnă de încredere pentru comuniști, la fel ca și în cazul KGB-iștilor, a lui Carol al II-lea, Antonescu, Goga. În sfârșit, un adevărat model de încredere! Pentru a trece timpul scria zilnic în jurnal, dar sfârșitul era tot mai aproape. La 15 iunie 1979, Veturia părăsea această lume după un lung exil la Ciucea. Ultimele sale cuvinte scrise în jurnal au fost: „Resemnată, tristă”.

Deși scrisă într-o manieră personală, lucrarea lui Mircea Goga este o lucrare benefică pe scena istoriografiei românești. Meritul autorului este că a spus lucruri care nu s-au spus până acum. Cu toate acestea, informațiile nu trebuie luate ad litteram, ci trebuie privite critic, dincolo de farmecul acestei lucrări, Mircea Goga rămânând totuși strănepotul marelui poet.

(Ana-Maria CHEȘCU)